

Akcioni plan

LOKALNI AKCIONI PLAN ZA PREVENCIJU NASILJA U OBITELJI I RODNO ZASNOVANOG NASILJA

OPĆINE GORNJI VAKUF-USKOPLJE

(2019.-2021.)

Gornji Vakuf-Uskoplje, decembar/prosinac 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. METODOLOGIJA.....	4
3. UVODNO O RODNO ZASNOVANOM NASILJU.....	5
4. PREGLED STANJA.....	7
5. IDENTIFIKOVANJE UZROKA I PROBLEMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA.....	11
6. PREDLOŽENE AKCIJE ZA DJELOVANJE	12
7. PREPORUKE.....	14
8. SKRAĆENICE.....	14

1. UVOD

Lokalni akcioni plan koji je iniciran u sklopu projekta "Jačanje institucionalnog i socijalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje u BiH, koji je podržan od strane Ambasade Kraljevine Holandije, a kojeg provodi IN fondacija, fonacija za unapređenje socijalne inkluzije djece i mladih, u saradnji sa partnerskim organizacijama Li – Woman Livno, Omladinski centar Gornji Vakuf – Uskoplje, Udruženje žena Derventa I Udruženje građanski Grahovo.

UG Omladinski centar iz Gornjeg Vakufa-Uskoplja je implementator programa na području općine Gornji Vakuf-Uskoplje i sve projektne aktivnosti su provedene u saradnji sa predstavnicima nadležnih institucija Općine Gornji Vakuf-Uskoplje: Centar za socijalni rad, Dom zdravlja, OŠ Gornji Vakuf, OŠ Uskoplje, OŠ Pajić Polje, OŠ Voljevac, Mješovita srednja škola Gornji Vakuf, Srednja škola Uskoplje, Policijska stanica Gornji Vakuf-Uskoplje. Navedene institucije su se imenovanjem svojih predstavnika aktivno uključile u rad multisektorskog tima za prevenciju obiteljskog i rodno zasnovanog nasilja.

Podršku radu Multisektorskom timu su pružili Ministarstvo zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, In fondacija i Gender centar Vlade FBiH. Jedan od prvih zadataka Multisektorskog tima bio je izrada Protokola o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u porodici za općinu Gornji Vakuf-Uskoplje, koji je odobren od strane općine i ostalih predstavnika relevantnih institucija.

Dio aktivnosti je proveden kroz direktni rad sa satnovništvom u mjesnim zajednicama Vrse i Dobrošin.

Ciljevi projekta su bili:

1. Podizanje svijesti I promocija inkluzivnih I participirajućih pristupa stanovništvu u odabranim ruralnim regijama u procesu promjena koje se odnose na prevenciju rodno zasnovanog nasilja
2. Jačanje vertikalne koordinacije I implementacija usklađenih mehanizama politike I prakse na lokalnom nivou u odabranim zajednicama da bi spriječili I borili se protiv rodno zasnovanog nasilja.

Projekat je trajao od 01.12.2016. – 30.11. 2018.

2. METODOLOGIJA

Metodološki pristup u izradi ovog dokumenta isključivo je baziran na analizi i procjeni postojećeg stanja u zajednici u oblasti nasilja u obitelji i rodno zasnovanog nasilja, iskustvima ciljnih grupa, te potrebama i postignućima u izgradnji kapaciteta učesnika i učesnica u periodu realizacije projektnih aktivnosti¹.

Cilj ovakvog pristupa je prikupiti podatke i prijedloge o uzrocima i posljedicama rodno-zasnovanog nasilja direktnim putem i aktivnom paricipacijom učesnika i učesnica projektnih aktivnosti, organiziranih u šest fokus grupa iz ciljnih ruralnih zajednica sa jednakom zastupljenošću oba spola i različitih starosnih grupa (mladi i odrasli).

Izrada Lokalnog akcionog plana provedena je u nekoliko koraka/faza:

1. pripremna faza
  - početno istraživanje
  - rad i priprema učesnika i učesnica kroz niz radionica na temu rodno-zasnovanog nasilja
  - aktivna paricipacija učesnika i učesnica u različitim prethodnim projektnim aktivnostima
2. proces realizacija
  - priprema pitanja za fokus grupe
  - odabir učesnika i učesnica za fokus grupa
  - održavanje sastanaka
  - prikupljanje i objedinjavanje podataka
3. prezentiranje prikupljenih podataka multi-sektorskom timu u svrhu dobivanja povratne informacije o relevantnosti predloženih inicijativa
  - usklađivanje nacrtu Akcionog plana sa članovima multi-sektorskog tima
  - usvajanje Lokalnog akcionog plana za Općinu Gornji Vakuf-Uskoplje
4. Izrada i prezentacija dokumenta
  - kandidiranje dokumenta na usvajanje OV Općine Gornji Vakuf-Uskoplje
  - promocija dokumeta

¹ Aktivnosti su navedene u dijelu AP pod nazivom "Pregled stanja"

3. UVODNO O RODNO ZASNOVANOM NASILJU

Rodno zasnovano nasilje (RZN) utemeljeno je na podređenom položaju žena u društvu u odnosu na muškarce i osim nasilja u obitelji, uključuje, na primjer, i nasilje u bliskim socijalnim i partnerskim vezama, seksualno nasilje, napade i uznemiravanje, psihološko i ekonomsko nasilje, trgovinu ženama, prisilnu prostituciju, dječije ili prisilne brakove, genitalno sakaćenje žena, zločine iz časti, odnosno ubistva žena koje su prekršile običajne, kulturološke ili religijske norme i obrasce ponašanja, prisilne abortuse i trudnoće ili prisilne sterilizacije žena.

Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji², (poznatija kao Istanbulska konvencija) definira „nasilje nad ženama“, „nasilje u obitelji“, „rod“ i „rodno zasnovano nasilje nad ženama“. Ova konvencija daje slijedeće definicije:

- „nasilje nad ženama“ se označava kao kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do, odnosno mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke odnosno ekonomske povrede odnosno patnje za žene, obuhvaćajući i prijetnje takvim djelima, prinudu odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu;
- „nasilje u obitelji“ označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u obitelji ili domaćinstvu odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinitelj dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom;
- „rod“ označava društveno određene uloge, ponašanja, aktivnosti i attribute koje to društvo smatra prikladnim za žene i muškarce;
- „rodno zasnovano nasilje nad ženama“ označava nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nerazmjerno utiče na žene;

Rodno zasnovano nasilje obuhvata, ali nije ograničeno samo na:

- nasilje u obitelji ili domaćinstvu, uključujući, između ostalog, fizičku i mentalnu agresiju, emocionalno i psihološko zlostavljanje, silovanje i seksualno zlostavljanje, incest, silovanje supružnika, stalnog ili povremenog partnera i nevjenčanog supružnika, zločin počinjen u ime časti, genitalno sakaćenje i druge tradicionalne obrede koji ženama nanose štetu, kao što su prisilni brakovi;

² „Službeni glasnik BIH“ broj 15/13

- nasilje do kojeg dolazi u široj zajednici, uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje /iskorištavanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na radnom mjestu, u institucijama i sl., trgovinu ženama u svrhu seksualnog i ekonomskog iskorištavanja i seksualnog turizma;
- nasilje koje počinili ili toleriše država ili njeni službenici;
- kršenje ljudskih prava žena u vrijeme oružanog sukoba, naročito otmice, nasilno preseljenje, sistemska silovanja, seksualno ropstvo, prisilne trudnoće i trgovina ljudima u svrhu seksualnog i ekonomskog iskorištavanja.

Istanbulska konvencija predstavlja prvi pravno obavezujući akt Vijeća Evrope u oblasti sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama. Konvencija ima za cilj nultu toleranciju na ovaj oblik nasilja i njenu okosnicu čini sprečavanje nasilja, zaštita žrtava, krivično gonjenje prestupnika i stvaranje integriranih politika u cilju zaštite žrtava nasilja.

Bosna i Hercegovina je ratificirala Istanbulsku konvenciju 2013. godine i usvojila Okvirnu Strategiju za provedbu Konvencije u BiH za period 2014-2018³ ima za cilj da osigura dosljednu, kvalitetnu i djelotvornu provedbu Konvencije u oblasti usklađivanja pravnog i institucionalnog okvira sa odredbama Konvencije, provođenja prevencije i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, odgovornost institucija, kao i okvir za praćenje provedbe i izvještavanje o provedbi Strategije, a samim tim i Konvencije.

U našem okruženju i praksi RZN nije dovoljno prepoznato kao pojam i kao problem zbog čega su vladine, ali i veliki broj nevladinih (posebno ženskih) organizacija svoje aktivnosti usmjerili na promociju Konvencije i podizanje svijesti građana o RZN, te praćenju njenog provođenja.

UG Omladinski centar se priključio tim nastojanjima u okviru projekta "Jačanje institucionalnog i socijalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje u BiH". U nastavku su predstavljene aktivnosti realizirane u dvogodišnjem periodu u općini Gornji Vakuf-Uskoplje, u mjesnim zajednicama Vrse i Dobrošin.

Aktivnostima se nastojalo doseći postavljene projektne ciljeve:

1. Podizanje svijesti i promocija inkluzivnih i participirajućih pristupa stanovništvu u odabranim ruralnim regijama procesu promjena koje se odnose na prevenciju rodno zasnovanog nasilja.
2. Ojačati vertikalnu koordinaciju i implementaciju koordinirajućih mehanizama politike i prakse na lokalnom nivou u odabranim zajednicama u prevenciji i borbi protiv nasilja/RZN.

Slijedi prikaz provedenih aktivnosti i postignutih rezultata:

Tabela 1.

Aktivnost	Ciljna skupina	Broj radionica	Rezultati/broj sudionika
Početno i završno istraživanje o RZN u ciljnim zajednicama	Odrasli muškarci i žene Mladi od 16-22 godine		Početno istraživanje: 120 ispitanika Završno istraživanje: 90 ispitanik
Radionice o RZN	adolescenti	12	81
	djeca od 11-15 godina	12	143
	muškarci	12	81
	žene	12	165
	mladići-tinejdžeri	8	71

³ Okvirna strategija za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2014-2018, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

Sastanci sa fokus grupama	svi	6	16
Izrada lokalnog akcionog plana			1 AP
Uspostavljanje multi-sektorskih radnih skupina	Institucije na lokalnom i kantonalnom nivou	10	Centar za socijalni rad, Policijska stanica, osnovne i srednje škole, Dom zdravlja, Omladinski centar
Mapiranje referalnih servisa ⁴			
Treninzi za senzibilizaciju profesionalaca	-nastavnici/odgajatelji, -multisektorski tim	5	20

Iz tabele je vidljivo da je proces zaokružen, od početnog istraživanja o RZN, preko edukativnih radionica, uspostave multisektorskog tima, mapiranja referalnih mehanizama do završnog istraživanja i izrade Akcionog plana na lokalnoj razini.

4. PREGLED STANJA

Općina Gornji Vakuf - Uskoplje je smještena u središnjem dijelu jugozapadne Bosne i Hercegovine, u gornjem toku rijeke Vrbas, a regionalno pripada Srednjobosanskom kantonu. Okružena je planinskim masivima: s istoka i sjeveroistoka planine Vranica, a s juga i jugozapada Raduše. Rijeka Vrbas je izgradila usku dolinu dugu 27 km, a široku oko 2 km. Osim rijeke Vrbas još pet rijeka obilježavaju prostor općine, i to: Bistrička rika, Dobroška rika, Trnovača, Kruščica i Voljišnica. Površina je općine 402,7 km² (što predstavlja 12,7% teritorija Srednjobosanskog kantona), a nadmorska visina je 650 metara, koliko iznosi u naseljenom mjestu Humac, do 2112 metara, koliko iznosi najviši vrh Nadkrstac na Vranici.

Prema službenim rezultatima popisa stanovništva u BiH ukupno živi 3 531 159 stanovnika. Od toga 50,94 % ženske populacije i 49,06% muške populacije.⁵

U Federaciji BiH živi 2.219.220 stanovnika što čini 62,85 % ukupnog stanovništva u BiH dok u Republici Srpskoj živi ukupno 1.228.423 stanovnika, što je 34,79 % broja stanovnika u BiH. U Brčko Distrikt BiH živi ukupno 83.516 stanovnika, što je 2,37 % od ukupne populacije stalnog stanovništva u BiH.

Prema nacionalnoj pripadnosti od 3.531.159 stanovnika u BiH Bošnjaci čine 50,11 %, Hrvati 15,43 %, a Srbi 30,78 %.

Općina Gornji Vakuf-Uskoplje prema zadnjem popisu iz 2013 godine broji 20 933 stanovnika.

Spolna struktura:

- 10 401 (49,69 %) ženskih osoba
- 10 532 (50,31%) muških osoba

Nacionalna pripadnost:

- Bošnjaci 12 004 (57,34 %)
- Hrvati 8 660 (41,37 %)

⁴ Referalni mehanizmi navedeni u tabeli br. 2, str.

⁵ <http://www.uskoplje.net/portal/index.php/vijesti-novosti/rubrike-uskoplje/politika/2126-prema-popisu-stanovnistva-u-uskoplju-41-37-hrvata>

- Srbi 30 (0,14%)
- Bez opredjeljenja 28 (0,13 %)
- ostali 170 (0,81%)
- bez odgovora 41 (0,20%)

Organizacije građanskog društva mogu odigrati značajnu ulogu u razvijanju i sudjelovanjem u javnom životu, a njihov je utjecaj moguće ojačati kroz povezivanje i zajedničko djelovanje prema lokalnim institucijama vlasti. Do sada su određene organizacije građanskog društva napravile značajan iskorak i uspostavile partnerski odnos s lokalnim vlastima. Prepreku njihovom još aktivnijem djelovanju predstavljaju nedovoljno izgrađeni kapaciteti i nedostatak finansijskih sredstava.⁶

Strateški ciljevi općine Gornji Vakuf-Uskoplje su:

1. Poboljšanje ekonomskog razvoja
2. Razvoj infrastrukture
3. Zaštita okoliša i životne sredine
4. Unapređenje ljudskih resursa
5. Razvoj sporta i kulture te unapređenje zdravstvene i socijalne zaštite
6. Uspostava djelotvorne i otvorene lokalne administracije

Strateški cilj 5. Direktno se odnosi na ovaj akcioni plan i može biti dobra osnova za razvoj socijalne zaštite. Prema strategiji općine Gornji Vakuf-Uskoplje strateški cilj 5. Obuhvata sljedeće podciljeve:

- S5.3.1. Podrška razvoju područnih ambulanti (Voljevac, Voljice, P.Polje)
- S5.3.2. Uspostava sustava podrške socijalno ugroženim kategorijama stanovništva
- S5.3.3. Stvaranje pretpostavki (infrastrukturnih, prostornih) za izgradnju objekata ustanova socijalne zaštite (unapređenje programa i infrastrukture za socijalnu zaštitu)

---

⁶ Strategija razvoja općine Gornji Vakuf-Uskoplje 2010-2015

Međunarodni pravni okvir:

- Univerzalna/opća deklaracija o pravima čovjeka-UN (1948.)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama UN (1979.)
- Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju
- Povelja o osnovnim pravima Evropske unije
- Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u

Domaći pravni okvir:

- Ustav BiH
- Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH
- Zakon o zabrani diskriminacije BiH
- Krivični zakoni BiH

Na nivou Kantona SBK/KSB, zakonski okvir i drugi mehanizmi i modaliteti koji su u primjeni, a tretiraju ovu oblast su:

1. Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom (Službene novine SBK, broj: 10/05, 40/18),
2. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH, («Službene novine Federacije BiH», broj 20/13.) ,
3. Porodični/obiteljski zakoni FBiH, («Službene novine Federacije BiH» broj 35/05 i Zakon o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine Federacije BiH», broj 31/14)
4. Krivični zakon FBiH, («Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine», broj 46/16)
5. Ustav FBiH, («Službene novine FBiH», broj:1/94)
6. Zakon o ravnopravnosti spolova BiH (Službeni glasnik BiH, broj: 32/10)
7. Protokol o međusobnoj saradnji za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za SBK
8. Koordinacijsko tijelo za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u obitelji za SBK/KSB
9. Protokol o postupanju u slučajevima nasilja u školi za SBK, 2013. Godina
10. Protokol o međusobnoj saradnji u radu na prevenciji i zaštiti žrtava nasilja u porodici z općinu Gornji Vakuf-Uskoplje
11. Multisektorski tim za općinu Gornji Vakuf-Uskoplje

Prema istraživačkim podacima "Prve nacionalne studije o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja nad ženama u BiH"⁷, žene u BiH izložene su visokom riziku od nasilja, prvenstveno u odnosima sa svojim partnerima i u obitelji, a zatim i u široj zajednici. Podaci dalje ukazuju da je 52,8% žena starijih od 15 godina barem jednom u životu iskusi neku vrstu nasilja, što dovodi do broja od 750.000 potencijalnih žrtava, pri čemu su mlađe žene (od 18 do 24 godina) značajno više izložene nasilju nego žene starije životne dobi (iznad 65 godina).

Također se iznosi podatak da 48% žena koje doživi neki oblik nasilja ne prijavi ga!

Istraživanje rodno zasnovanog nasilja u partnerskim vezama mladih, koje je 2016. godine provela IN fondacija na nivou cijele BiH, govore u prilog prisustvu nasilja u partnerskim vezama već i na adolescentskom uzrastu. Naime, dvije trećine ispitanih adolescenata (67.7%) su imali iskustvo nasilja u svojim dosadašnjim vezama, pri čemu je najučestalije (61.9%) kontrolišuće ponašanje i manipulacija od strane partnera..

Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova SBK/KSB/Policijske stanice Gornji Vakuf-Uskoplje i Centra za socijalni rad o broju prijavljenih slučajeva nasilja u Gornjem Vakufu-Uskoplju u posljednje tri godine pokazuju slijedeće:

2015	2016	2017	2018 (do 01.07.)
6 prijava	7 prijava	10 prijava	4 prijave
			Broj izrečenih zaštitnih mjera 1

U okviru projekta „Jačanje institucionalnog i socijalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje u BiH“ u osam ruralnih zajednica na području opština Livno, Bosansko Grahovo, Gornji Vakuf-Uskoplje, Derventa i Bosanski Brod, koji se realizira u partnerstvu sa INF, Banja Luka, formiran je multisektorski tim i potpisan Sporazum o suradnji između svih članova tima, uključujući i implementatora. U radu sa multisektorskim timom uočeno je da svaka institucija vrlo uredno i ozbiljno pristupa prijavljivanju i rješavanju nasilja i svaka od njih vodi evidencije o tome, iako na različitim obrascima (propisanim od nadređenih institucija

U okviru istog projekta mapirani su referalni mehanizmi na području općine Gornji Vakuf-Uskoplje i Kantona SBK/KSB za pružanje pomoći i potpore u prevenciji i zaštiti od nasilja u obitelji i partnerskim vezama.

⁷ Istraživanje provedeno u 2012. godini, preuzeto 14. 06. 2018. godine sa, <https://paperzz.com/doc/5140281/godi%C5%A1nji-izvje%C5%A1taj-o-stanju-prava-%C5%BEena-u-bosni-i-hercegovini...>

Lista referalnih mehanizama:

SOS telefon za prijavu nasilja u obitelji besplatan broj 1265	JU „Centar za socijalnu rad“ 030 265 683
Policajska stanica 030 494 002	JU „Dom zdravlja“ 030 265 627
JU „Centar za mentalno zdravlje“ Bugojno 030 251 011	UG Omladinski centar 030 260 520
	Općinski sud Bugojno 030 251 005

5. IDENTIFIKOVANJE UZROKA I PROBLEMA RODNO ZASNOVANOG NASILJA

Nasilje u obitelji je važan izvor osiguravanja podređenosti nemoćnih članova porodice u zajedničkom životu. Patrijarhat kao najširi kontekst zloropotreba i diskriminacije unutar obitelji te društvena konstrukcija spola, proizvodi i održava nasilje u obitelji preko strukturalnog i ideološkog uticaja tradicionalne institucije braka i materinstva. Nasilje predstavlja kršenje temeljnih ljudskih prava. Postoji međugeneracijski prijenos nasilja kao i jasna povezanost između nasilja u obitelji i količine nasilja u društvu, uključujući tu i nasilje prikazano u medijima; nasilje se objašnjava interaktivnim djelovanjem većeg broja faktora; nasilje u obitelji uključuje širok spektar ugrožavajućih ponašanja jednog ili više članova obitelji; posljedice izloženosti nasilju su brojne i bitno utiču na mentalno i fizičko zdravlje.

Članovi i članice iz ciljnih ruralnih zajednica aktivno sudjelujući na sastancima fokus grupa, identificirali su uzroke koji dovode do RZN i nasilja u porodici. Sudionici su iznijeli slijedeća zapažanja i nalaze uzroka i problema RZN i nasilja u porodici:

- **stereotipi i predrasude** su osnovni uzrok neravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola, te bi sve aktivnosti trebalo da budu usmjerene na promjenu svijesti o ravnopravnosti spolova kod i šire i stručne javnosti.
- **mitovi**, stereotipi i predrasude o rodno zasnovanom nasilju oblikuju način na koji društvo posmatra i reaguje na nasilje počinjeno nad ženama. Takvi mitovi i stavovi su štetni jer imaju tendenciju da krive one koji su preživjeli nasilje (žrtve bivaju okrivljene da su same „krive“ što su svojim ponašanjem izazvale neki oblik nasilja), umjesto da počinioce nasilja smatraju odgovornim za njihovo ponašanje.

- **ratna zbivanja u BiH (1992-1995.)** su utjecala na fizičko i psihičko zdravlje oba spola, posebno muškaraca koji su bili aktivni sudionici, a što je dalje proizvelo razne poremećaje, kao: frustracije, anksioznost, nezaposlenost, PTSP, male mirovine, nemogućnost školovanja i brige o djeci i sl. a to je dalje utjecalo na pojavu nasilja u obitelji i okruženju.
- **različiti oblici bolesti zavisnosti**, kao što su zloupotreba alkohola i/ili droge, kocka i sl. doprinose nasilju, ali nije uzrok nasilja i ne treba ih uzimati kao opravdanje za nasilje.
- **različiti i neusaglašeni stavovi o odgoju djece**; različit tretman muške i ženske djece; problemi sa djecom u pubertetu ili ako su malodobni delikventi i sl.
- **ekonomska ovisnost** je jedan od uzroka nasilja (nezaposlenost žene povećava rizik za tjelesno zlostavljanje),
- **nasilje „ostaje“ u porodici i smatra se da je privatna, porodična stvar** u kojoj država nema pravo da interveniše. Način na koji se muškarac ophodi prema svojoj supruzi je privatna stvar. Zbog ovoga se muž osjeća sigurno, nema osude okoline niti odgovora relevantnih institucija.
- žene koje su bile zaposlene i radile van kuće bile su pod većim rizikom za izloženost nasilnom ponašanju nego žene koje su radile u kući, što se može objasniti **ljubomorom partnera, kontrolom**, što predstavlja povezanost između statusa zaposlenja žene i partnerovog psihičkog zlostavljanja

Sažetak: Identificirani su brojni faktori na individualnoj, obiteljskoj i društvenoj razini koji dovode do nasilja u obitelji: crte ličnosti, temperament, negativna i traumatska iskustva iz djetinjstva (zlostavljanje vodi zlostavljanju), transgeneracijski prijenos nasilja, poremećaji ličnosti (granični, asocijalni, narcisoidni) te mentalna oboljenja (depresija, PTSP), bolesti ovisnosti, unutrašnji i vanjski konflikti, slabljenje ili slom adaptivnih snaga, smanjena otpornost ili izrazita ranjivost, siromaštvo i nezaposlenost, promjene društvenih uloga i vrijednosti, nezadovoljene potrebe, neispunjena očekivanja, rodni i društveni stereotipi, stavovi i predrasude.

Zbog svega iznesenog, važno je da se stekne uvid u vlastitu odgovornost o tome zašto rodno zasnovano i obiteljsko nasilje ostaje skriveno, nekažnjeno i zašto svakodnevno raste i jača,

6. PREDLOŽENE AKCIJE ZA DJELOVANJE

Radi efikasnog rada na otklanjanju neravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola, neophodno je pratiti i istraživati ove pojave, podizati svijest u društvu o ovim pitanjima, ekonomski osnaživati žene i podsticati veće uključivanje muškaraca kao partnera. Uključivanje muškaraca i dječaka u sve segmente ravnopravnosti spolova dovodi do smanjenja nasilja u kojima su počinioi muškarci, te vodi ka unapređenju partnerskih i obiteljskih veza, jača inicijative žena, utiče na poboljšanje zdravlja i žena i muškaraca, dječaka i djevojčica, te dovodi do ubrzanja i efikasnosti svih drugih intervencija na polju ravnopravnosti spolova.

Prikupljanje podataka i praćenje:

- Redovno sistematsko prikupljanje (MUP, CSR i NVO), analiza i objavljivanje podataka i informacija o tipovima i obimu nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, kao i rodno zasnovano nasilje.

Institucionalno jačanje i uvezivanje:

- U suradnji sa institucijama lokalne samouprave inicirati i podržati provođenje edukativnih programa za profesionalce, pružaoce usluga, ali i građane, uključujući i posebne obuke za prevenciju i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući identificiranje i pomoć žrtvama, te zaštitu njihovih ljudskih prava;
- Unaprijediti suradnju i razmjenu informacija unutar zajednice, između građana, nevladinih organizacija i institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, koristeći pritom, sve poznate oblike suradnje i razmjene informacija (uključujući sastanke, susrete, elektronske medije i lokalne radio stanice).
- U općini uspostavljati i jačati formalnu i neformalnu suradnju i provođenje zajedničkih projekata i aktivnosti s nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva, medijima, socijalnim partnerima i drugim relevantnim društvenim činiocima.
- Uspostavljanje stvarnog partnerstva s nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva u provođenju aktivnosti iz područja: obiteljskog nasilja, zdravlja - prevencije i zaštite, obrazovanja, sigurnosti, rodno osjetljivog budžetiranja i dr.,
- Na nivou lokalne zajednice unaprijediti suradnju sa Komisijom za ravnopravnost spolova u cilju lobiranja za poštivanje ravnopravnosti spolova, za korištenje rodno osjetljivog jezika, posebno korištenja rodno osjetljivih termina, izrade rodno osjetljivog budžeta, suradnje sa NVO i korištenjem informacija kojima one raspolažu u svrhu lobiranja ili provedbe zajedničkih aktivnosti

Ekonomsko osnaživanje:

- Lobirati za uvođenje rodno odgovornih budžeta (Komisije, lokalna samouprava)

Pružanje podrške i zaštite:

- Na uočeno nasilje u svom okruženju djelovati individualno i biti svjesan svoje i društvene odgovornosti i obaveze za prijavljivanje svih oblika nasilja, kako bi se osvijestile odgovornost i briga i podijelile među svim članovima zajednice.
- Podrška programima psihosocijalnog tretmana (u okviru multisektorskog tima i na nivou zajednice) počinitelaca ili onih koji pribjegavaju nasilnom ponašanju u porodici i drugim sredinama, kao i programima za reintegraciju žrtava nasilja, uključujući i reintegraciju u obrazovni sistem i na tržište rada;
- Zajedno sa multisektorskim timom identificirati zajedničke interese u prevenciji nasilja i lobirati/raditi na njihovom ostvarivanju/unaprijeđenju,

Podizanje svijesti:

- Na lokalnom nivou provoditi informativne kampanje, za podizanje svijesti javnosti u pogledu nasilja nad ženama kao kršenju ljudskih prava, uključujući i konkretne poruke dječacima i muškarcima o njihovoj odgovornosti u pogledu prevencije i ukidanja nasilja nad djevojčicama i ženama, uključujući rodni aspekt.

- Provođenje promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja za podizanje svijesti žena, djevojaka i djevojčica, kao naročito ugroženih kategorija
- Provođenje i učestvovanje u promotivnim aktivnostima, informacionim kampanjama i kampanjama za podizanje svijesti javnosti o pravu žena i muškaraca na jednak pristup svim resursima.

7. PREPORUKE

U cilju zaustavljanja nasilja u obitelji, dosljedne primjene institucionalnih mehanizama za integrisanje rodne perspektive na lokalnom nivou, a na osnovu predloženih akcija za djelovanje na prevenciji RZN, preporučuje se:

- Dosljedna primjena pravnog okvira - Istanbulske konvencije, Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji,
- Edukacija svih (vladinih i NVO) profesionalaca/ki
- Multidisciplinarni pristup rješavanju problema
- Podizanje svijesti javnosti o problemu i prevenciji nasilja
- Psihosocijalni tretman žrtve i počinitelja nasilja
- Aktivnije učešće Komisije za jednakopravnost spolova u saradnji sa NVO na analizi dosljednog provođenja zakona o RR u lokalnoj zajednici i izgradnja partnerstava
- Kontinuirano raditi na izradi i primjeni strategije/planova/programa za ravnopravnost spolova na nivou lokalne zajednice
- Rodna perspektiva integrirana u strategije/politike Općine u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova -ZORS BiH, Gender Akcionim Planom BiH i potpisanim međunarodnim poveljama i rezolucijama
- Osigurati podršku većeg broja muškaraca u praksi u radu na eliminiranju nasilja.

8. SKRAĆENICE

RZN-rodno zasnovano nasilje
 NVO- nevladina organizacija
 M-S tim – multisektorski tim
 AP- akcioni plan
 RR – rodna ravnopravnost
 OV – općinsko vijeće

Akциони plan

Aktivnost	Kratak opis aktivnosti	Nosilac	Izlazni indikator	Vrijeme realizacije	Financijska sredstva
1. <u>Prikupljanje podataka i praćenje</u>					
1.1. Redovno sistematsko prikupljanje (MUP, CSR i NVO), analiza i objavljivanje podataka i informacija o tipovima i obimu nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, kao i rodno zasnovano nasilje	U okviru rada multisektorske grupe, prikupljati podatke o tipovima nasilja na osnovu spola i svakih pola godine sumirati rezultate i objavljivati informacije na medijima	Multisektorski tim Omladinski centar	Godišnji izvještaj multisektorskog tima	2019-2021	Nisu potrebna
2. <u>Institucionalno jačanje i uvezivanje</u>					
2.1. U suradnji sa institucijama na nivou lokalne samouprave inicirati i podržati provođenje edukativnih programa za profesionalce, pružaoce usluga, ali i građane, uključujući i posebne obuke za prevenciju i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući identificiranje i pomoć žrtvama, te zaštitu njihovih ljudskih prava;	Podržati i uključiti se u provođenje edukativnih programa za profesionalce	Multisektorski tim NVO samostalno u okviru projekata koji budu tretirali ovu oblast	Najmanje dva edukativna programa u toku jedne kalendarske godine	2019-2021	Sredstva organizatora edukacije,
2.2. Unaprijediti saradnju i razmjenu informacija unutar zajednice, između građana, nevladinih organizacija i institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, koristeći pritom, sve poznate oblike	Organizirati sastanke sa/ između Komisije za ravnopravnost spolova, građana, NVO, lokalnih medija u cilju razmjene informacija o aktivnostima koje se poduzimaju	Multisektorski tim	Najmanje jedan sastanak u toku jedne kalendarske godine	2019-2021	Nisu potrebna sredstva

suradnje i razmjene informacija (uključujući sastanke, susrete, elektronske medije i lokalne radio stanice).	na unaprijeđenu ravnopravnosti spolova i RZN				
2.3. U općini uspostavljati i jačati formalnu i neformalnu suradnju i provođenje zajedničkih projekata i aktivnosti s nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva, medijima, socijalnim partnerima i drugim relevantnim društvenim činiocima.	Oslanjajući se na opis aktivnosti 2.2. ojačati suradnju i inicirati provođenje zajedničkih projekata, te uključiti članove multisektorske grupe kao predstavnike institucija koje se bave problemima nasilja	Multisektorski tim	Najmanje jedan sastanak u toku jedne kalendarske godine	2019-2021	Budžet domaćina sastanka ili aktivnosti (Alternativa: zajednička vlastita sredstva učesnika)
2.4. Na nivou lokalne zajednice unaprijediti suradnju sa Komisijom za ravnopravnost spolova u cilju lobiranja za poštivanje ravnopravnosti spolova, za korištenje rodno osjetljivog jezika, posebno korištenja rodno osjetljivih termina, izrade rodno osjetljivog budžeta, suradnje sa NVO i korištenjem informacija kojima one raspolažu u svrhu lobiranja ili provedbe zajedničkih aktivnosti	Organizirati sastanke sa Komisijom za ravnopravnost spolova u svrhu lobiranja primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, kontinuirane suradnje sa NVO i razmjene informacija (potom dogovoriti naizmjenično organizatore sastanaka, svaki put drugi akter)	Multisektorski tim Komisija za ravnopravnost spolova	Najmanje jedan sastanak u toku jedne kalendarske godine	2019-2021	Nisu potrebna sredstva
3. Ekonomsko osnaživanje					
3.1. Lobirati za uvođenje rodno odgovornih budžeta (Komisije, lokalna samouprava)	U okviru opisa aktivnosti 2.4 inicirati izradu i uvođenje rodno odgovornih budžeta	Multisektorski tim Komisija za ravnopravnost spolova	Rodno odgovoran budžet	2020	Nisu potrebna sredstva
4. Pružanje podrške i zaštite					

4.1. Na uočeno nasilje u svom okruženju djelovati individualno i biti svjesan svoje i društvene odgovornosti i obaveze za prijavljivanje svih oblika nasilja, kako bi se osvijestile odgovornost i briga i podijelile među svim članovima zajednice.	Kroz sve prethodne opise aktivnosti, realizirane projekte, medije pozivati građane da prijave nasilje I na taj način preuzmu odgovornost I brigu za članove zajednice. Prikupljanjem informacija/podataka o broju i slučajevima nasilja (opis aktivnosti 1.1) evidentirati posebno prijave koje su učinili građani nakon što su uočili nasilje u svom okruženju, a nije se odnosilo na njih	Svi: Multisektorska grupa Komisija za ravnopravnost spolova	Posebna evidencija o prijavama nasilja od strane građana na godišnjem nivou	2019-2021	Nisu potrebna sredstva
4.2. Podrška programima psihosocijalnog tretmana (u okviru multisektorskog tima i na nivou zajednice) počinitelaca ili onih koji pribjegavaju nasilnom ponašanju u porodici i drugim sredinama, kao i programima za reintegraciju žrtava nasilja, uključujući i reintegraciju u obrazovni sistem i tržište rada;	Podržati ovakve programe unutar rada multisektorskog tima i razmotriti angažiranje volontera (nezaposlenih stručnjaka i drugih) da se uključe i u skladu sa svojim mogućnostima pomognu u reintegraciji žrtava nasilja, posebno djece u obrazovni sistem	Multisektorska grupa Komisija za ravnopravnost spolova Zavod za zapošljavanje NVO	Broj realiziranih programa i korisnika navedenih tretmana	2019-2021	Donatorska sredstava i budžeti lokalne zajednice/kantona
4.3. Zajedno sa multisektorskim timom identificirati zajedničke interese u prevenciji nasilja i lobirati/raditi na njihovom ostvarivanju/unaprijeđenju	U okviru rada multisektorske grupe ustanoviti prioritete aktivnosti u prevenciji nasilja, odrediti nosioce, potrebna sredstva i započeti lobiranje i/ili realizaciju u skladu sa mogućnostima	Multisektorski tim Komisija za ravnopravnost spolova NVO	Izvištaji tima o radu na polugodišnjem nivou	2019-2021	Donatorska sredstva (Alternativa: budžeti lokalne zajednice/kantona)
5. Podizanje svijesti					
5.1. Na lokalnom nivou provoditi informativne kampanje za podizanje svijesti	Putem uličnih akcija (uz pomoć promotivnog materijala) i nastupa na lokalnim medijima provoditi	NVO	Najmanje 3 događaja koji će imati karakter	2019-2021	Donatorska sredstva

javnosti u pogledu nasilja nad ženama kao kršenju ljudskih prava, uključujući i konkretne poruke dječacima i muškarcima o njihovoj odgovornosti u pogledu prevencije i ukidanja nasilja nad djevojkama i ženama, uključujući rodni aspekt.	informativne kampanje za podizanje svijesti javnosti u pogledu nasilja nad ženama i RZN	Mediji	informativne kampanje		(Alternativa: budžeti lokalne zajednice/kantona)
5.2. Provođenje promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja za podizanje svijesti žena, djevojaka i djevojčica, kao naročito ugroženih kategorija	Putem uličnih akcija (uz pomoć promotivnog materijala) i nastupa na lokalnim medijima provoditi informativne kampanje za podizanje svijesti javnosti u pogledu nasilja nad ženama i RZN	NVO Mediji	Najmanje 3 događaja koji će imati karakter informativne kampanje	2019-2021	Donatorska sredstva (Alternativa: budžeti lokalne zajednice/kantona)
5.3. Provođenje i učestvovanje u promotivnim aktivnostima, informacionim kampanjama i kampanjama za podizanje svijesti javnosti o pravu žena i muškaraca na jednak pristup svim resursima.	Pored aktivnosti iz opisa aktivnosti pod 5.1. i 5.2. priključiti se kampanjama koje organiziraju druge organizacije i institucije na ovom području u svrhu podizanja svijesti javnosti o ravnopravnosti spolova i jednakim mogućnostima za oba spola.	NVO (lokalne) i NVO i druge institucije sa drugih područja koje provode aktivnosti promotivnog karaktera	Najmanje 2 događaja na godišnjem nivou	2019-2021	Budžeti organizatora kampanje
5.4. Suradivati s medijima na lokalnom nivou i uticati da osiguraju poštivanje ravnopravnosti na osnovu spola, roda, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog jezika, te da izveštavanje o rodno zasnovanom nasilju postane svakodnevna tema u medijima da bi izmijenili dosadašnje prakse, te da mediji uključuje više sadržaja koji će promovirati prava žrtava rodno zasnovanog nasilja, te	Pojačati suradnju s lokalnim medijima u svrhu provođenja ove aktivnosti, putem susreta/ sastanaka, pozivanjem medija da prisustvuju aktivnostima koje se realizuju u općini i tražiti od njih da u svom izveštavanju vode brigu o ravnopravnosti spolova, da češće izveštavaju o RZN, da u programe uvrste edukativne sadržaje o ženskim pravima, prevenciji nasilja i RZN.	NVO Komisija za ravnopravnost spolova Mediji Svi akteri uključeni u ovaj AP	Korektni medijski izveštaji sa događaja koji se organiziraju u općini, a odnose se na ravnopravnost spolova Najmanje 3 edukativne emisije na godišnjem nivou koje govore o	2019-2021	Nisu potrebna sredstva

sadržaje o prevenciji ove vrste nasilja.			prevenciji nasilja i RZN		
5.5. Redovito inicirati ili se uključiti u već pokrenute aktivnosti u vezi sa obilježavanjem značajnih datuma iz oblasti ravnopravnosti spolova i nenasilja, a u svrhu podizanja svijesti javnosti.	Uključiti se u aktivnosti pod nazivom „16 dana aktivizma“ (provode ih NVO iz cijele BiH) koje promoviraju ženska ljudska prava i pravo na život bez nasilja. Obilježiti Dan nenasilja nad ženama; Obilježiti Dan žena na edukativan način	NVO Mediji Komisija za ravnopravnost spolova	Najmanje 3 događaja obilježana na godišnjem nivou u lokalnoj zajednici	2019-2021	Donatorska sredstva (Alternativa: budžeti lokalne zajednice/kantona)